Цана асобнага нумару 17 грошаў.

Сын Беларуса

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: **Вільня, Віленская вул. 12, п. 6.** (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад **12** да **2** г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад **9** да **3** г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на **адзін месяц** з дастаўкай да хаты **2 злотыя**
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 грош., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 18. Вільня, Пятніца, 25-га ліпня 1924 г. Год I.

Паслы і грамадзянства.

Ад часу да часу—ў канцы і ў пачатку соймавае сэсіі—нашы паслы робяць справаздачу Беларускаму Нацыянальнаму Камітэту аб сваей дзейнасьці. I ў жывым абмене думкамі прадстаўнікоў арганізаванага грамадзянства і выбраных народам дэпутатаў выяўляюцца з асаблівай яркасьцяй пануючыя ў грамадзянстве настроі, даюцца коррэктывы да дзеяльнасьці беларускага прадстаўніцтва ў Сойме.

Такі абмен думкамі меў месца ў нядзелю, 20 ліпня, калі была вынесена зьмешчаная ніжэй рэзалюцыя аб поўнай салідарнасьці Камітэту з пасламі ў справе становішча апошніх адносна да праведзеных Урадам законаў аб роднай мове беларускае, украінскае і літоўскае люднасьці ў Польскай Рэспубліцы. I нечага дзівавацца такой аднадушнасьці: гэта-ж наш пасольскі клюб—косьць ад косьці і кроў ад крыві Бел. Нац. Камітэту, які *рэкамандаваў* нясяленьню кандыдатаў у паслы, так дружна праведзеных на выбарах у Сойм і Сэнат.

Затое асаблівую ўвагу зварачае на сябе зьмешчанае ў нас пісьмо прадстаўнікоў тае групы, якая ўвесь час шла на паваду ў польскага Ураду і вяла самую недастойную барацьбу з нашым пасольскім прадстаўніцтвам у часе выбараў і пасьля выбараў. Гэтая група йшчэ нядаўна выдавала ў Горадні нейкую газэціну ў беларускай мове, у якой вяла сыстэматычную кампанію проці нашых паслоў і іх дзейнасьці ў Сойме і па-за Соймам.

Пісьмо п. п. Шурпы і Міткевіча паказуе з поўнай ачывістасьцяй, што беларуская палітыка ў сучаснай Польшчы можа йсьці толькі па тэй лініі, па якой ідзе нашае прадстаўніцтва ў польскім Сойме. I на гэтым грунце, на грунце неабходнае самаабароны ізноў наладжываецца *адзінства нацыянальнага фронту.*

Авантурныя выступленьні нанятых за грошы крыміналістаў, якія пробуюць на віленскім грунце прадстаўляць нейкую быццамто „ідэйную“ апазіцыю беларускай агульнанацыянальнай палітыцы, не зварачаюць на сябе ніякае ўвагі: лішне ўжо белымі ніткамі шыта гэта „работа“. Не памогуць і фабрыкаваныя ў „беларускай экспозытуры“ аднае дужа „папулярнае“ установы „уласныя тэлеграмы“ газэты „Słowo“ аб ніколі ня меўшых месца падарожах нейкіх паслоў з Беларускага Клюбу ў Менск—шукаць абароны ад гэнае крымінальнае кампаніі!

Беларускае грамадзянства мурам стаіць за сваімі пасламі, якія вядуць няўхільную барацьбу ў Сойме за зьдзейсьненьне тых лёзунгаў, што былі абвешчаны ў часе выбарнае кампаніі. I пад той час, як канкураваўшая з намі на выбарах польская партыя „Вызволене“ бязбожна ашукала выбаршчыкаў і, узяўшы ад іх мандаты, прадала інтарэсы нашага беззямельнага і малазямельнага сялянства, падтрымліваючы вайсковых асаднікаў, прадала і беларускую школу, падтрымліваючы урадовыя законы аб „двуязычных“ школах,— Беларускі Пасольскі Клюб ні на адзін крок не адступіўся ад выбарнае праграмы.

Наадварот: нашы дэпутаты йшчэ пашырылі гэтую праграму, замест здыскрэдытаванае аўтаноміі выстаўляючы дамаганьне поўнага самавызначэньня для Заходняе Беларусі.

Еднасьць паслоў і народу — гэта залог таго, што праца нашага соймага прадстаўніцтва—раней ці пазьней—*дасьць свае плады.* I той факт, што нават сучасны Сойм быў *прымушаны* прызнаць беларускасьць Віленшчыны, а также Навагрудзкага, Палескага і часьці Беластоцкага ваяводстваў (хоць і „анэктаваўшы“ чатыры заходнія паветы з беларускай людчасьцяй!), найлепей сьведчыць, што сучасная беларуская палітыка ў Польшчы—на добрай дарозе!

Памятайце аб роднай школе!

Пазнаёміўшыся з „новымі“ законамі аб ужываньні беларускае мовы ў школах, можам з глыбокім пераканаíньнем сказаць, што **ўрадовае** беларускае школы нам у Польшчы бачыць не давядзецца! Іменна **новага** ў гэтых законах для нас ня будзе нічога: ўсё астанецца па стараму.

Дык што-ж рабіць? А тое, што рабілі дагэтуль, але толькі **падвоіўшы сваю энэргію**, напружыўшы ўсе свае сілы! Як і дагэтуль, трэба вясьці сваімі сіламі **прыватныя беларускія школы**, разьвіваючы і паляпшаючы тое, што ўжо істнуе, закладаючы новыя.

Трох істнуючых гімназіяў для нашае моладзі ў межах Заходняе Беларусі — бязумоўна мала! Трэба іх лічбу павялічыць вельмі значна. Мы маем весткі з розных мейсц аб тым, што народ жадае вучыць сваіх дзяцей у беларускіх гімназіях, толькі мясцовая ўлада ў гэтым перашкаджае. Вось-жа гэную перашкоду трэба зламаць, трэба ўчыніць усё, каб дабіцца адкрыцьця ў першы чарод прынамся двух гімназіяў—замест зачыненых летась уладай Нясьвіскае і Гарадоцкае. Кандыдатамі на гэтыя гімназіі зьяўляюцца Клецк і Глыбокае.

Адначасна трэба рабіць усе заходы, каб захаваўшыся яшчэ ў нас перажытак расейскіх часоў—расейскія гімназіі, у якіх вучацца ўсе, апрача толькі... расейцаў, паступова, пачынаючы ад наймалодшых клясаў, пераходзілі на выклад у белерускай мове. Гэта вельмі важная і сьпешная задача, якой трэба было-б паважна заняцца нашай Школьнай Радзе. Мы пераканаíны, што вучыцялём гэткіх гімназіяў шмат лягчэй перайсьці на беларускую мову, чым на польскую, дый хутчэй можна спадзявацца адваяваньня правоў для беларускае прыватнае гімназіі, чым для расейскае. Дый гэта—адзіны выхад для істнуючых на нашай зямлі расейскіх гімназіяў, калі яны не маняцца пайсьці па сьлядох Віленскае Праваслаўнае Духоўнае Сэмінарыі... Але нават і „спольшчыўшыся“ яны ніколі ня здолеюць канкураваць з польскай урадовай гімназіяй і раней ці пазьней прымушаны будуць зьліквідавацца.

Другая задача—гэта справа **прыватных** беларускіх пачатковых школаў. Народ хоча такое школы, сяляне гатовы плаціць за навуку сваіх дзяцей, што і робяць, наймаючы прыватных вучыцялёў — так-званых „дарэктараў“. Абавязкам Беларускае Цантральнае Школьнае Рады было-б толькі **арганізаваць** гэту справу, даць сваю ініцыятыву. Мо' ад тугуттаўскіх законаў аб мове ў школах будзе хоць тая карысьць, што ўлада, па стараму не дапускаючы ўрадовых беларускіх народных школ, ня будзе хаця перашкаджаць прыватным.

У склад сучаснае Школьнае Рады ўвайшоў цэлы рад новых працаўнікоў, якія і ўзялі ў свае рукі кіраўніцтва работай. Няхай-жа яны апраўдаюць узложаныя на іх спадзяваньні тых, хто іх выбіраў. За летнія месяцы — час перарыву ўсялякіх сталых работ і ў школах, і ў Сойме,—Школьная Рада магла-бы шмат зрабіць у гэтым кірунку і—зрабіць павінна!

Г. Б.

Бюджэт Польшчы у Сойме.

Міністэрства чыгунак.

Дакладчык міністэрства чыгунак падаў цікавую лічбу яго дэфіцыту — больш, як 13 мільёнаў злот. толькі за 4 месяцы гэтага году!.. Не памагло выдзяленьне п. Грабскім чыгункавай гаспадаркі ў „асобную самастойную адзінку“...

У часе дыскусіі ўзьнялася цікавая слоўная сутычка паміж хадэкам Пачкоўскім і эндэкам Рабскім, якому першы вельмі „груба“ закідаў, што той у сваей газэце („Кур. Варшаўскі“) раптам пачаў гэтак горача бараніць і абяляць нашага віленскага „дырэктара“ Ляндсбэрга. Дзеля чаго, — аб тым ходзяць розныя чуткі...

Міністэрства сельскай гаспадаркі.

Міністар п. Яніцкі кажа, што сельскай гаспадаркай займаюцца ў Польшчы тры чэцьверці яе насяленьня, але як урад, таксама і грамадзянства вельмі мала робяць для падняцьця яе на вышэйшую ступень. Крэдытная палітыка ўраду найлепш сьведчыць аб гэтым.—За 1922 г. прамысловасьць атрымала на 560 мільярдаў крэдытаў, а хлебаробства — толькі 26... (няма чаго казаць аб тым, што ўсё гэта атрымалі польскія абшарнікі ці асаднікі, а беларускі хлебароб не дастаў літэральна нічога)!..

Міністар сцьвярдзіў, што польскі скарб не выдае крыдытаў на паляпшэньне грунтаў у краі, бо ня мае грошы. Для тых 10.000 гэктараў балотаў, якія патрабуюць асушкі (гэта-ж ўсё нашае Палесьсе!), што можна зрабіць толькі ў шырокім маштабе засобамі дзяржаўнага скарбу, ня зроблена нічога. „Завядзеньне культуры на паўтары мільёнах няўжыванай зямлі на Крэсах было б наймацнейшым палітычным атутам Польшчы на Ўсходзе“, выклікае патэтычна міністар. — Можа і было-б, але нават і гэтага „аграномічнага атуту“ Польшча на Крэсах ня мае!..

З 78 ніжэйшых аграномічных школаў у Польшчы няма для беларускага хлебароба ніводнай!

З вельмі цікавым спакоем казаў п. міністар аб „надужыцьцях“ у ўрадавай гаспадарцы польскімі казённымі лясамі...—„Надужыцьці былі, ёсьць і будуць; ураду трэба толькі старацца, каб утрымаць іх у належных межах“ (!) Ведама, надужыцьці „былі, ёсьць і будуць“, пакуль сам польскі ўрад робіць іх, вядучы рабунковую лясную гаспадарку, аддаючы гэтую народную маемасьць—на „канцэсіі“ розным Балаховічам і іншым.

Вызваленец **Панятоўскі** да гэтага дадаў цікавыя абразы лясное гаспадаркі. Аказываецца, што польскі ўрад прадаў наперад на 10 гадоў усё, што толькі можна высрубіць у Белавежскай Пушчы...

Украінец **Братунь** ад імя украінскага і беларускага клюбаў кажа, што яны будуць галасаваць проці бюджэту—ў знак пратэсту проці гэтай рабунковай лясной гаспадаркі на „Крэсах“, якая найлепей даводзіць, што сам польскі ўрад ня мае зусім пэўнасьці, што—ўтрымае гэтыя „Крэсы“, і — дзеля таго сьпяшыць высмактаць з іх усё іхняе багацьце...

Бюджэт Мін. Асьветы і Рэлігіяў.

Дакладчык падаў гэткія лічбы. — Усяго ў Польшчы ў гэтым годзе 32.000 усялякіх школаў, больш як 90.000 вучыцялёў і 4.000.000 вучняў.

У 1919 г. было 15.000 школаў і 37.000 вучыцялёў, прычым палова тых школаў былі няпольскія.

Шкада толькі, што ён не дадаў, сколькі гэтых няпольскіх, напрыклад—беларускіх, за гэтыя пяць гадоў зачынены ці перароблены на польскія.

Ён казаў, што ў пачаткавай школе ў Польшчы павінна адбываць навуку 4 з паловай мільёна дзяцей, а ў запраўднасьці вучыцца толькі 3 з паловай.

Ізноў — шкада, што ён не дадаў, што ўвесь гэты нехапаючы мільён складаюць беларускія і украінскія дзеці, якім польская ўлада не дае роднай школы...

Дакладчык сцьвярджае, што ў Польшчы так многа польскіх вучыцельскіх сэмінарыяў, што хутка ўжо для іх у Польшчы ня хопіць „пасадаў“. I гэта—ў той час, калі абедзьве беларускія сэмінарыі зачынены ўладай!

Міністар асьветы і рэлігіяў **Міклашэўскі** ў сваей прамове з захопленьнем кажа толькі аб польскай асьвеце, як бы ў Польшчы зусім ня было трэцяй часткі няпольскага насяленьня! Калі ён пераходзіць да справаў праваслаўнай царквы, паміж праваслаўных паслоў пачынаецца ўсё ўзрастаючае хваляваньне. Калі п. Міклашэўскі кажа, што праект аўтакефаліі (незалежнай ад Масквы прав. царквы ў Польшчы) ўжо апрацаваны польскімі чыноўнікамі і прадстаўлены праваслаўнай царкоўнай уладзе ў Польшчы, пасол П. Васыньчук крычыць: „А сколькі пан заплаціў Дзянісу за тое, каб ён згадзіўся на гэта?“.

Старшыня прызывае пасла да парадку. Якісь эндэк крычыць: Нячуваная рэч, каб польскі міністар ня мог гаварыць у польскім Сойме!

Старшыня, пад націскам правіцы, запісывае Васыньчука яшчэ і „да пратаколу“. Васыньчук заяўляе, што ён выходзе з салі, бо старшыня — староньні, як „эндэцкі парабак“.

Пад галасы абурэньня міністар даводзіць, што адабраньне цэркваў і перарабляньне іх на касьцёлы адбываецца паводле закону і Канстытуцыі...

Пераходзячы да палітыкі адносна да меншасьцяў, міністар кажа, што Польшча славіцца традыцыямі вольнасьці! (Голас:—„На паперы“!).

Калі міністар кажа аб тым, што жыды ў Польшчы карыстаюцца найвялікшымі прывілеямі, а за гэта толькі шальмуюць Польшчу за граніцай, пачынаецца страшэннае біцьцё у сталы і крыкі на лаўках меншасьцяў, але „брава“ на правіцы. Беларусы крычаць, што яны мелі 200 школаў, а маюць цяпер — толькі 20. Вызваленец Ваяводзкі крычыць: „Гэта-ж скандал—такі міністар!“, за што старшыня прызывае і яго да парадку.

Міністар што-сь кажа, але меншасьці аж гудзяць. П. Рагулю старшыня запісывае ў пратакол. Нарэшце ўсе меншасьці на знак пратэсту проці міністра выходзяць з салі.

Украінец **Хруцкі** забойча крытыкуе царкоўную палітыку ўраду, які дапускае гвалты і паняверку праваслаўнай сьвятыні. Польскі ўрад рабуе царкоўныя маемасьці, нарушае царкоўны самаўрад, выкідае кананічных япіскапаў, сам робіць некананічных, сфальшаваў аўтакефалію, зьвярнуўшыся да патрыярха не Маскоўскага, як трэбуюць каноны, але — Канстантынопальскага, які ня мае нічога да часткі Расейскай Царквы ў Польшчы.

Запраўдным патрыярхам хоча быць і фактычна ўжо стаўся польскі міністар Міклашэўскі, якому памагае міністар унутраных спраў — з яго старостамі і паліцыяй, якія гвалтамі і „ласкамі“ прымушаюць духавенства згаджацца на аўтакефалію. У гэтым бюджэце ўрад зьменшыў лічбу праваслаўных прыходаў напалову.

Нават пакорны Дзяніс працівіцца гэтаму праекту!.. За ўсё гэта Польшча ўжо мае працэс Смарагда. Дык—ці-ж гэтага яшчэ мала?!. Праваслаўнае насяленьне Польшчы дамагаецца ад польскага ўраду толькі аднаго: хай польскі ўрад лепш забудзе зусім аб тых праваслаўных, што жывуць у Польшчы, пазбавіць іх зусім сваей аховы; а вызначаныя на „падтрыманьне“ праваслаўнай царквы 160 тысяч злотых—палажыць назад у сваю кішэню...

Прамову **кс. Станкевіча** нашыя чытачы мелі ўжо паводле стэнаграмы.

Украінец **Казіцкі** апавядае аб усіх зьдзеках над украінскімі школамі ў Польшчы. Польскі міністар „мае чало“ казаць, што украінцы ня маюць школ, бо ня маюць вучыцялёў. Гэта кажа той самы міністар, які сам пазбавіў працы 833 украінскіх вучыцялёў, насадзіўшы заместа іх амаль ня зусім неграматных палякоў!

Пэпээсавец **Чапіньскі** кажа, што мін. Міклашэўскі сказаў папросту правакацыйную прамову адносна да меншасьцяў, якія становяць трацiну насяленьня Польшчы. (Старшыня робіць паслу ўвагу). Далей крытыкуе польскі эпіскапат і заяўляе, што ППС выражае недаверые міністру.

Жыд **Тон** адмаўляе яму даверыя ад імя жыдоў.

Пасьля раду правіцовых прамоўцаў, якія закідалі міністру залішнюю „толерантнасьць“, вызваленец **Путэк** кажа, што каталіцкі клір валадае ў Польшчы 221.125 гэкт. зямлі! Урад зусім звольніў ксяндзоў ад падатку з іх прыватнай маемасьці. Калі ксёндз мае якіх 6 маргоў, дык гэта—слушна. Але ёсьць ксяндзы, што маюць па 1000 маргоў, і нічога ня плацяць у скарб!...

Пястовец **Поточэк** крычыць, што „малапаляне“ не дазволяць, каб Варшава марнавала ім тое, што народ здабыў сабе ад заборцаў.

Адным словам—амаль што ніводная група ў Сойме не здаволена міністрам, але ў галасаваньні гара парадзіла мыш: Сойм выкінуў з бюджэту толькі пэнсію віцэ-міністру Лопушанскаму, які, пры ўсіх зьмяняючыхся міністрах, зьяўляецца запраўдным кіраўніком прасьветнай палітыкі ў Польшчы.

Інтэрпэляцыі Беларускага Пасольскага Клюбу.

ІНТЭРПЭЛЯЦЫЯ

паслоў Беларускага Клюбу да п. п. Міністраў вайсковых спраў і ўнутраных спраў у справе надужыцьцяў 27 палка ўланаў у Стаўпецкім павеце.

У першай палове месяца чэрвеня б. г. Стаўпецкі Стараста выклікаў сабе на дапамогу для барацьбы з „бандытызмам“ аддзел 27 палка ўланаў з Нясьвіжу, які складаўся з 53 коняў на чале з падпар. Бабро́ўскім.

Уланы, прыехаўшы на мейсца ў вёскі Кучкуны, Ябланаўка ды іншыя, пачалі рабаваць, біць, катаваць тутэйшае насяленьне, самавольна арыштовываць, трымаючы галоднымі па некалькі дзён пад арыштам, а таксама зьдзекавацца над кабетамі.

Атрымаўшы весткі аб вышэй памянёных учынках 27 п. уланаў, Беларускі Пасольскі Клюб дэлегаваў паслоў В. Рагулю і А. Аўсяніка на мейсца, каб устанавіць надужыцьці „карнае экспэдыцыі“.

23-га чэрвеня б. г. дэлегаваныя паслы, ужо прыехаўшы ў вёску Ябланаўку, Стаўпецкага пав., асабіста пераканаліся, што сяляне вёсак Кучкуны, Ябланаўка, Бсханы ды інш. стэрорызаваны жаўнерамі, якія называюць сябе „карнай экспэдыцыяй“, што даець ім права касіць сялянскія лугі, канюшыну і прымусова рэквізаваць падводы, на якіх скошанае сена і канюшына адвазілася ў Нясьвіж; таксама было сцьверджана, што тутэйшае насяленьне неаднакроць зварачвалася да Стаўпецкага Старасты, просячы яго ўмяшацца і дапамагчы, аднак Стараста няма ведама дзеля чаго ўхіліўся ад выпаўненьня свайго абавязку — спыніць самавольства „карнае экспэдыцыі“.

Ніжэй далучаем цэлую жменю фактаў аб дзеяльнасьці ўланаў 27 п., якія не патрабуюць камэнтарыяў; факты гэтыя былі сцьверджаны памянёнымі пасламі ў прысутнасьці п. Курчыцкага, заступніка Стаўпецкага Старасты.

Вёска Боханы, Стаўпецкай гміны і павету.

1. У селяніна Міколы Бандаровіча ўланы ціўком зьнялі са сьцяны кішэнны гадзіньнік. Бяз ніякіх папярэджаньняў гаспадара ўлезьлі ў сьвіран, пераварачывалі ўсё ў скрыні.
У адказ на зробленую гаспадаром увагу аб іх бяспраўным гаспадараваньні і аб звароце гадзіньніка ўланы два разы ўдарылі Бандаровіча па твару і білі яго карабінам па плячох. Потым, забраўшы 15 яек ды 2 фунты масла, яны хацелі зьвязаць гаспадару рукі і загадаць яму йсьці за імі, але, калі гаспадар згадзіўся ісьці сам, асвабадзілі.

2. Селянін Юры Віцька. У час ягонае адсутнасьці ўланы загадалі жонцы пайсьці і злавіць для іх курыцу, а самі пачалі трэсьці ў хаце і забралі брытву. Калі гаспадыня, вярнуўшыся, прасіла іх, каб зьвярнулі брытву, адзін з жаўнераў крыкнуў: „маўчы, а то зарэжу!“.

ім курэй; калі гаспадар адмовіўся, два разы ўдарылі яго па твару і пачалі трэсьці ў хаце. Папераварачывалі ўсё ў куфры, лазілі на страху, а потым зьбілі гаспадыню.

4. Селянін Васіль Бохан. У яго хаце ўланы самі адамкнулі куфар, усё ў ім папераварачывалі; забралі 1 курыцу, 1 фунт масла, 7 яек і, адыходзячы, выстралілі ў паветра.

5. Селянін Мікола Бохан. У яго хаце ўланы чагось шукалі, казалі гаспадару, які страціў на вайне нагу, пабегчы і злавіць для іх курэй. Калі ён гэтага не здалеў выканаць, пабілі яго па твару; самі забралі 7 яек і 1 курыцу і пайшлі.

6. Селянін Сьцяпан Віцька. Уланы вынясьлі з яго хаты скрыню з мукой, у колькасьці 2 пудоў, і высыпалі яе на зямлю, скрыню забралі і заўладалі зрабаванымі курамі.

7. Сялянка Алёна Віцька. У яе хаце ўсё папераварачывалі, забралі 11 яек. Калі бедная ўдава прасіла нічога ня браць, дык адзін з жаўнераў сказаў, што іх з такой мэтай паслалі.

8. Селянін Юльян Бохан. Ператрэсьлі ў яго хаце, забралі 1 курыцу і 9 яек.

9. Селянін Паўла Дубатоўка. Уланы ўсё папераварачывалі ў куфры і ў сьвірне, забралі 10 яек і $1\frac{1}{2}$ фунта масла.

10. Селянін Юры Бохан. Ператрэсьлі куфар і сьвіран, вывярнулі малако, забралі 1 курыцу.

11. Селянін Лявон Горамыка. Уланы забралі ў яго курыцу, масла і некалькі яек.

12. Селянін Іван Капуста. Калі гаспадар не хацеў даць курэй, яек, масла, якіх вымагалі ўланы, пабілі яго і забралі 6 яек і 1 сыр.

Такім чынам, абрабаваўшы вёску і зьбіўшы некалькі чалавек, уланы зрабілі 4 выстралы ў кірунку дзяўчат, якія недалёка праходзілі.

Апроч таго ўланы 27 п. пакасілі і пазабіралі з пуняў канюшыну вось у якіх сялян вёскі Боханы: Сьцяпана Дубатоўкі, Аляксея Дубатоўкі, Сьцяпана Капусты, Аляксея Бохана, Юрыя Дубатоўкі, Алёны Гарошкі ды інш.

У зьвязку з выкананьнем вышэй пісаных грабежстваў Стаўпецкая паліцыя заарыштавала 23-га чэрвеня б. г. ў вёсцы Боханы такіх сялян: 1. Піліпа Лапку, 2. Апанаса Лапку, 3. Піліпа Лапку, 4. Юльяна Бохана, 5. Аляксея Бохана, 6. Івана Зеньку, 7. Паўла Дубатоўку, 8. Івана Сідарука, 9. Юрыя Бохана, 10. Васіля Бохана, 11. Хвёдара Бохана, 12. Пятра Сідарука, 13. Івана Дубатоўку і 14. Васіля Сідарука.

Усе заарыштаваныя былі адпраўлены на пастарунак у м. Стоўпцы, дзе іх білі кіямі па пятах і далонях. На другі дзень усіх звольнілі.

Вёскі Адцэда і Ябланаўка, Засульскае гміны, Стаўпецкага павету.

12-га чэрвеня б. г. ўвечары сяржант і ўзводны

наўку і загадалі солтысу Адаму Трусевічу 5 падводаў. Солтыс ня мог споўніць іх загаду, бо мае права вызначаць падводы па даручэньню Старасты ці гміны. Тады жаўнеры сказалі: „зараз мы дамо табе паперу“ і адзін паехаў у вёску Кучкуны. Праз нейкі час узводны вярнуўся верхам з 4 уланамі і пачаў моцна біць кіем солтыса па галаве, твару, па бакох, потым сказалі яму запрэгчы каня і ехаць разам з імі ў вёску Кучкуны. Калі падвода была гатова, уланы зьмясьціліся ў ёй, а солтыса ўкінулі ў свой воз і павязьлі яго да сябе, бязьлітасна б'ючы яго ў дарозе. Прыехаўшы ў вёску Кучкуны, распранулі яго да-гала, паклалі на лаву і хацелі распачаць катаваньне, аднак на запытаньне, якой ён веры, солтыс адказаў, што—каталік, спыніліся і паехалі ў вёску Ябланаўку з тым, што солтыс вызначыць ім 5 падводаў. Вызначаных ехаць з падводамі сялян жаўнеры також зьбілі дзікім спосабам. У ліку зьбітых сялян вёскі Адцэда, якія прымушаны былі ехаць з падводамі ў Нясьвіж, апроч другіх былі Ўладыслаў і Антон Шалькевічы.

У вёсцы Ябланаўцы жаўнеры зьбілі ўсю сям'ю Івана Асадоўскага, сам гаспадар да такой ступені быў запужаны, што мусіў 2 тыдні хавацца ад уланаў у лесе; таксама зьбілі Міколу Асадоўскага, яго жонку, якая ёсьць у стане бярэменасьці, Хвёдара Карповіча, starога Антона Салаўя і іншых. Пры гэтых пабоях і зьдзеках над кабетамі ў найбольшай меры праступнікам выдаўся дзяньшчык падпар. Баброўскага—Вайцехоўскі, а таксама ўзводны 27 п. уланаў.

Апроч усіх гэтых гвалтаў блізка ўва ўсіх сялян вёскі Ябланаўкі пакасілі лугі, канюшыну, пазабіралі канюшыну і сена з пуняў, забралі яйкі, курэй, сала, кілбасы і інш.

Вёска Кучкуны, Стаўпецкага павету.

1. 24-га чэрвеня б. г. падпаручнік Баброўскі заарыштаваў Кацярыну Цьвірку за тое, што яна адмовілася пусьціць у сваю хату ўначы жаўнераў. Падпаручнік Баброўскі апраўдаў свой учынак тым, што маніцца перадаць яе паліцыі за зьнявагу польскага ахфіцэра праз спраціўленьне яго загаду пусьціць жаўнераў у хату. Дзякуючы таму, што ў справу ўмяшаліся вышэй памянёныя паслы і заступнік Старасты, паручнік звольніў з пад арышту кабету, якая потым жалілася, што паручнік забраў у яе абрус, а жаўнеры 2 п. сала і 5 п. ячменя.

2. Падпар. Баброўскі біў кіем, заарыштаваў на 24 гадзіны і вызназыў ехаць з падводай селяніна Аляксандра Галевінскага, за тое, што той не здалеў падпісаць, ня ведаючы польскае мовы, запрапанаванага яму паручнікам квіта.

3. У Алёны Шпакоўскай, маючай 70 гадоў, забралі 8 курыц і 10 фунтаў масла. Кабета за тое, што пратэставала, была моцна зьбіта жаўнерамі.

4. У Мальвіны Каладынскай жаўнеры забралі сала і маніліся скрасьці ўначы кабана. Дачка, якая дзякуючы гэтаму падняла крык, была зьбіта ўланамі.

5. У Язэпа Драздова забралі канюшыны сухой 70 пудоў, шляю і па загаду вахмістра ўланы паваліл яго на зямлю, душылі за горла і білі.

6. 16-га чэрвеня б. г. са згоды вахмістра ўланы зрабілі напад на пуню С. Каладзінскага. Дачка гаспадара пачала з прычыны гэтага плакаць, тады вахмістр загадаў арыштаваць яе і пасадзіць у сьвіран. Праз нейкі час прывялі нейкага нецьвярозага чалавека, распранулі яго да-гала ды ўпусьцілі яго ў сьвіран. Дачка Каладзінскага, плачучы і галосячы, уцякала са сьвірну, тады жаўнеры пасадзілі яе ў хлеў і пратрымалі там яе галодную 2 дні.

7. Уланы 27 п. разабралі ў селяніна В. Каладзінскага страху ў сьвірне, забралі $1\frac{1}{2}$ п. сала, 20 ф. шынкі, 15 кілбас, 5 курыц, выкасілі луг і забралі ложка. Дачку В. Каладзінскага два разы білі па твару за тое, што не хацела аддаць падушкі.

8. Падпар. Баброўскі сказаў селяніну Алякс. Пракаповічу мэльдавацца 4 разы ў дзень. Пры гэтым мэльдаваньні падпаручнік трымаў яго па некалькі гадзін, зусім не даючы яму, такім чынам, часу працаваць у полі. Апроч таго падпаручнік забіраў малако ад адзінай каровы Пракаповіча, пазбаўляючы малое яго дзіцянё адзінага пракорму.

9. У Аляксандра Халявінскага забралі 80 пуд. канюшыны, 25 фунтаў сала, 2 услончыкі ды іншы хатні опрат. Падпаручнік Баброўскі хацеў, каб Халявінскі расьпісаўся ў тым, што ўланы не зрабілі яму ніякае крыўды. Калі селянін адмовіўся падпісаць, заарыштавалі яго на 2 дні, не даючы яму есьці. Пасьля такое кары над чалавекам, падпаручнік яму даў квіток на 25 пудоў канюшыны. Праз дні два падпаручнік Баброўскі паклікаў ізноў да сябе Халявінскага і сказаў яму, каб падпісаў квіток на купленае сена. Халявінскі, ня ведаючы польскае мовы, а так сама дзеля таго, што ніякага сена ён падпаручніку не прадаваў, не хацеў падпісаць, а папрасіў селян. С. Каладзінскага перачытаць яму квіток. У квітку запраўды было напісана пасквітаваньне за праданыя 30 пуд. сена. Дзеля гэтага селян. Халявінскі згадзіўся і падпісаў у прысутнасьці Каладзінскага той квіток. Падпаручнік, раззлаваўшыся спраціўленьнем Халявінскага, пачаў бязьлітасна біць яго кіем. Скатаваўшы чалавека, укінуў яго на цэлы дзень у склеп.

10. Уланы 27 п. заарыштавалі ўночы 21 — 22 чэрвеня двох сыноў Сьцяпана Віктаровіча і, б'ючы іх карабінамі, павялі да падпаручніка. Там нячувана іх мучылі. Білі прыкладамі ад карабінаў, кіямі, ламалі (цiснулі) ім рукі ў дзьвярох, спэцыяльна для таго расклалі на двары вагонь і стаўлялі іх босых на вагонь. Пасьля гэтых мукаў заарыштавалі іх і адправілі ў Стоўпцы ў турму.

Такія-ж мукі перанесьлі і другія заарыштаваныя, а паіменна: Віктар Цьвірка, Пётра Камар, Язэп Шпакоўскі і інш.

11. Апроч вышэй пісаных злачынстваў уланы

толькі знаходзілі. Апроч паказаных вышэй паасобных сялян уланы забралі йшчэ ў іншых жыхароў вёскі Кучкуны: 660 пуд. канюшыны, 100 пуд. саломы, некалькі дзесяткоў пудоў сена, 1 кабана гадавалага, 1 авечку, 17 курэй, 22 качкі, 3 п. 8 ф. сала, некалькі сот яек, некалькі фунтаў масла, 50 ф. шынкі, сукна на два гарнітуры, 3 коўдры, некалькі пар бялізны, 5 посьцілак, 5 рушнікоў, 2 абрусы і шмат іншых рэчаў.

Некаторыя з забраных рэчаў ужо 24 чэрвеня, з прычыны ўмяшацельства ў справу паслоў В. Рагулі і А. Аўсяніка, былі зьвернуты ўладаром.

Між іншымі зьвернуты такія рэчы, якія былі забраны самім падпаручнікам Баброўскім і жаўнерамі: 2 гадзіньнікі (адзін падменены), 1 абрус, 2 коўдры, 1 посьцілка, 1 падушка, 1 крэсла, 1 самавар, а так сама каламажка, якая была зарэквізавана ў селян. Дашкевіча, і якая зьвернута папсутай.

12. Незалежна ад гэтага на ўсё тое, што жаўнеры самавольна забіралі ад сялян, падпаручнік Баброўскі вымагаў ад пацярпеўшых квіткоў, якія-б цьвердзілі, што заплачана за зрабаваны корм.

Такім чынам былі сфабрыкаваны такія хвальшывыя квіткі, па якіх паказчыкі зусім не атрымамі грошаў:

а) квіток на 20.000.000 м. п., за 20 пуд. саломы — Іван Навіцкі.

б) квіток на 26.000.000 м. п., за 26 пуд. саломы — Іван Печка;

в) квіток на 99.000.000 м. п., за 33 пуды сена на цане 3.000.000 — Вінцук Дрозд;

г) квіток на 30.000.000 м. п., за 10 пуд. сена — Аляксандар Галявінскі;

д) квіток на 90.000.000 м. п., за 30 пуд. сена— Ігнат Даніевіч;

е) квіток на 73.500.000 м. п., за 49 пуд. саломы — Мікола Печка;

ж) квіток на 60.000.000 м. п., за 40 пуд. саломы — Станіслаў Жывіцкі;

з) квіток на 104.000.000 м. п., за 40 пуд. сена, па цане 2.600.000 — Аляксандар Галевінскі;

і) квіток на 124.000.000 м. п., за 48 пуд. сена, па цане 2.600.000 — Канстантын Дрозд;

к) квіток на 20.000.000 м. п., за салому па цане 1.000.000 — Фабіян Садзэвіч.

Урад Сьвержанскае гміны пратаколам ад 22.VI № 1531 сцьвердзіў, што падпаручнік заплаціў толькі двом гаспадаром за зарэквізаваны корм.

На вышэй апісаныя злачынствы ўланаў 27 п. („карнай экспэдыцыі") сяляне жаліліся Старостве ў Стоўпцах. Аднак адміністрацыйная ўлада зусім не манілася ўмяшацца ў гэтую справу; і толькі рашучае і энэргічнае ўмяшацельства беларускіх паслоў спыніла рабаваньне жаўнерамі, біцьцё, катаваньне, ды заарыштаваньні тутэйшага насяленьня.

Дзеля вышэй пісанага інтэрпэлянты пытаюцца ў п.п. Міністраў: 1) Ці маняцца яны безадкладна аддаць пад суд вінаватых у вышэй памянёных злачынствах? 2) Ці маняцца здаволіць усіх пацярпеўшых жыхароў Стаўпецкае і Засульскае гміны?

Варшава, 5 ліпеня 1924 г.

Палітычныя падзеі.

Водгукі няўдалай „рэканструкцыі" габінэту.

„Кур. Польскі" падае, што правіцовыя кругі моцна нездаволены крахам усей Грабска-Тугуттаўскай камбінацыі, якая была-б „аграмадным крокам на шляху дзяржаўна-творчай працы" ў Польшчы. Высьветлілася, што „вялікая ахвярнасьць" партыяў правіцы (згода на Тугутта — замест Замойскага), была выклікана... „набліжэньнем сэсіі Лігі Народаў", перад якой Тугутт лягчэй здалеў-бы згаварыцца з Мак-Дональдам і Эрыо, як Замойскі.

Польскі пракурор аб польскім работніку.

На кракаўскім працэсе закончылася судовае сьледства. Пачаліся прамовы старон.

Пракурор даводзіў, што запраўднымі вінавайцамі крывавай бойні былі правадыры ППС. У канцы прамовы ён сказаў: „Польскі работнік з укрыцьця забіваў польскага жаўнера, страляючы ў яго, як да зьвярыны... забіўшы, абдзіраў яго і труп кідаў у яму. Грамадзянства, якое ня будзе караць гэткіх праступленьняў, само засуджана на анархію і распад".

Хто аб чым, а „пястоўцы" аб асадніках!

Прэм'ера Грабскага адведала дэлегацыя пястоўцаў, якая паміж іншымі дамаганьнямі для кліентаў партыі — польскіх сялян кулакоў — дамагалася новых крэдытаў для „крэсавых" асаднікаў.

Яшчэ „ўдача" п. п. Сэйды і Замойскага.

Фінляндзкі ўрад пастанавіў ня прымаць учасьця ў праэктаваным у жніўню навуковым зьезьдзе ў Варшаве.

Літоўска-латвійскае зблiжэньне.

У выніку „памыснай" балтыцкай палітыкі Польшчы Латвія ўсё больш збліжаецца з Літвой. 25 ліпня адбудзецца літоўска-латвійскі кангрэс (зьезд), які мае якраз вышэйпаказаную мэту — цясьнейшае збліжэньне абодвух краёў.

Прадстаўнік Украіны ў Лёндоне.

„Украінскій Прапор" падае, што ў Лёндон, з даручэньня Прэзыдэнта Украінскай Цэнтральнай Рады, выехаў праф. Лозінскій, каб завязаць зносіны з англійскіх зямель і іх вызваленьня спад польскай акупацыі". Газэта дадае, быццам „перад выездам праф. Лозінскі паразумеўся і з прадстаўнікамі беларускіх і літоўскіх арганізацыяў, якія маюць супольную з украінцамі мэту". З Лёндону праф. Лозінскій паедзе з тэй-жа мэтай у Парыж.

Францыя і ССРР.

Прэм'ер Эрыо паслаў Чычэрыну тэлеграму, у якой паміж іншым заяўляе, што, як толькі вернецца з Лёндону, ўнясе ў раду міністраў прапазіцыю аб узнаўленьні дыпляматычных адносінаў з ССРР.

У сваім адказе на гэта Чычэрын выражае радасьць і надзею, што да нармальных зносінаў абодва краі дойдуць у магчыма хуткім часе.

Японска-расейскія адносіны.

Японскі прэм'ер Като заявіў, што Японія вельмі жадае завязаць прыязныя адносіны з ССРР, але толькі ня коштам адрачэньня ад сваіх правоў у цэлым радзе спорных справаў паміж ёй і ССРР. З боку апошняга высьвятляецца, што Японскі ўрад разумее тут свае „правы" на гвалтам захопленую ў часе рэвалюцыі расейскую палову вялізарнага вострава Сахаліна.

Як ведама, урад ССРР вельмі спрытна запрапанаваў на гэтай бяспрэчна расейскай палове вялікія канцэсіі амэрыканцам, і пэўна ж магутная Амэрыка, якая лічыць гэтую палову праўна расейскай, здалее зьвязаць апэтыты японскіх Жэлігоўскіх на Далёкім Усходзе.

Амэрыканскі крэдыт Нямеччыне.

Вядомы мільярдэр Морган заявіў, што адзін бярэ на сябе палову ўсей пазыкі для Нямеччыны. Другую палову хочуць пакрыць англійцы.

Нямеччына на раздарожжы.

Прыціснутая да сьцяны Нямеччына павінна выбіраць, на каго ёй выгадней абаперціся: на француска-англійскую буржуазію, якая прапануе ёй „кампраміс" вуснамі сваіх „сацыялістычных" урадаў... ці — на саюз з ССРР.

Гэтую цікавую і кардынальную для ўсей будучыны Эўропы тэму закранулі маскоўскія „Известия". Урад Маркса-Штрэзэмана, як відаць, выбраў рашуча паразуменьне з варожай Нямеччыне саюзнай буржуазіяй — коштам інтарэсаў нямецкага народу.

Гэтым тлумачыцца апошні канфлікт з ССРР.

Але, як пішуць газэты, сам нямецкі ўрад—вельмі нямоцна трымаецца і ў кожны мамэнт можа паляцець, бо б'юць яго як зьлева, так і справа. Абурэньне проці ўраду расьце. Спадзяюцца, што прыняцьце ўрадам пляну адшкадаваньняў выкліча пасыўнае праціўленьне народу, сабатаж адносных законаў і масавыя дэманстрацыі, а мэ' і паўстаньні. Аб гэтым пастараюцца, як нацыяналісты, так і камуністы...

Дзеля таго — яшчэ няведама, чым скончыцца выбар сучаснага ўраду, і — па якому шляху ў канцы канцоў пойдзе Нямеччына: ці з Захадам — коштам народу, ці з Усходам — коштам буржуазіі.

Урадавы крызіс у Югаславіі.

Ня бачучы выхаду з палажэньня, у якім апынуўся ўрад, страціўшы большасьць у Сойме ад часу павароту да парляманту байкатаваўшай яго дагэтуль значнай групы харвацкіх незалежнікаў, — прем'ер Пашыч, спрабаваўшы ўсялякія способы проці апазіцыі — да тэрору ўключна, — нарэшце зрокся ўлады і падаў каралю прашэньне аб адстаўцы, парадзіўшы распусьціць парлямант і вызначыць новыя выбары. Кароль прыняў адстаўку і вядзе перагаворы з выдатнымі дзеячамі краю, а перадусім з правадырамі апазіцыі, аб утварэньні новага — кампрамісгага габінэту.

Забойства амэрык. консула ў Пэрсіі.

У сталіцы Пэрсыі Тэгеране грамада народу, у якой было шмат узброеных жаўнераў і паліцэйскіх, напала на дом амэрыканскага консула і забіла яго. Пад націскам усяго дыпляматычнага корпусу (ўсіх паслоў іншых дзяржаў), урад абвясьціў у Тэгеране асаднае палажэньне.

Урад Пэрсіі выразіў амэрык. ураду свой жаль і спогад.

Пішуць, што консул быў забіты дзеля таго, што ён хацеў сфатаграфаваць нейкую студню, якая лічылася народам сьвятой. Народ угледзіў у гэтым паняверку сьвятыні.

Забойца Маттэотті — аж у Уругваю.

З Амэрыкі падаюць, што адзін з забойцаў Маттэотті ўцёк аж да Уругваю (невялікае гаспадарства ў Паўдзён. Амэрыцы).

Лёндонская Канфэрэнцыя.

Як ведама, галоўным заданьнем Канфэрэнцыі зьяўляецца апрацаваньне практычных способаў правядзеньня ў жыцьцё пляну экспэртаў—як, ня руйнуючы патрэбную для сусьветнай эканамічнай адбудовы гаспадарчую раўнавагу Нямеччыны, спагнаць з яе ўзложаныя на яе пераможцамі кантрыбуцыі, ці адшкадаваньні.

Дзеля таго так-званы „рапарт, ці плян, Доўса" (старшыні камісіі экспэртаў) дзеліцца на дзьве галоўныя часткі: адна выпрацавала сыстэму способаў адбудовы фінансавае раўнавагі Нямеччыны, другая — найвыгаднейшы для пераможцаў і, па магчымасьці, найменш цяжкі і руйнуючы для Нямеччыны расклад вялізарнай сумы кантрыбуцыі.

чыны камісія Доўса прызнала канешнай заграпічную пазыку ў суме 40 мільёнаў фунтаў. Амэрыканцы згадзіліся даць гэтую пазыку, але выставілі свае варункі. Наагул, як удачна заўважыла нямецкая прэса, як і ў часе вайны, Эўропа аказалася і цяпер бязсільнай разьвязаць нямецка-антанцкае заданьне без Амэрыкі, і апошняя, як і тады, і цяпер высоўваецца на першы плян,—хаця-б затым, што дае грошы на пазыку для Нямеччыны. — Бо, як цьвярдзілі праз увесь час немцы, толькі пазыка дасьць нямеччыне магчымасьць, ня руйнуючы сваей гаспадаркі, выплаціць кантрыбуцыю. Сама сябе руйнаваць Нямеччына ня хоча, а спроба руйнаваньня яе французамі, маніўшыміся гвалтам прымусіць немцаў да выплаты адшкадаваньняў, — дала для ўсіх ужо цяпер ясныя ад'емныя рэзультаты. Як ведама, галоўным вынікам французскай тактыкі і зьявілася радыкальная зьмена французскага, а перад тым нават і англійскага ўраду...

Вось, у найкарацейшым нарысе, агульны фон і грунт, на якім працуе Лёндонская Канфэрэнцыя.

Амэрыканцы, згадзіўшыся даць пазыку і прыняць, хаця ня зусім адказнае, але, як бачым, можа найгалаўнейшае ўчасьце ў Канфэрэнцыі, зажадалі як фінансавых, таксама і палітычных гарантыяў таго, што ўся справа рэалізацыі пляну Доўса будзе праведзена бяз рызыкі для іх аўтарытэту і іх кішані...

Гэтае слушнае дамаганьне было выражана ў англійскай прапазіцыі стварэньня амэрыканскага кантралёра, ці судзьдзі, які-б, з аднаго боку, кантраляваў усе паступленьні ад Нямеччыны ў супольную касу для падзелу так, каб перадусім не пакрыўдзіць тых амэрыканцаў, якія падпішуцца на пазыку. Але той самы кантралёр быў бы адначасна і тым маральным, ці палітычным судзьдзёй, які-б сцьвярджаў, у якой меры павінны пераможцы паступова зьнімаць акупацыю з нямецкіх прамысловых абшараў, і ўстанаўліваў-бы, ці выпаўнілі немцы свае абавязкі, ці—наадварот—выявілі „злую волю"... Амэрыканскі кантралёр быў-бы запраўдным Генаральным Камісарам саюзьнікаў па ўсім справам, зьвязаным з плянам экспэртаў.

Гэтую прапазіцыю горача падтрымалі англічане, але проці яе ня менш рашуча паўсталі французы, якія баранілі ўжо істнуючую, якраз дзеля гэтых мэтаў і з тымі-ж паўнамоцтвамі „камісію адшкадаваньняў", у якой Францыя мае перамогу.

У выніку гарачых спрэчак дайшлі да кампрамісу: амэрыканскі „кантралёр" увойдзе ў „камісію адшкадаваньняў" па выбару гэтай камісіі, а, калі яна не згаворыцца, дык будзе назначаны Гагскім Трыбуналам.

Можна сказаць, што ў гэтай справе перамагла Францыя, бо паўнамоцтвы такога выбранага камісіяй „кантралёра" будуць значна меншымі, чым прадбачаныя ў англійскай прапазіцыі. Але амэрыканцы згадзіліся і на гэта, каб ня дражніць французаў, ведаючы, што фінансава-палітычная павага Амэрыкі здалее даць і гэткаму амэрыканскаму дэлегату належную сілу.

Вось, здаецца, ўсё, што пакуль-што можна „вылушчыць" найважнейшага з усяе масы падаваных аб працы Канфэрэнцыі вестак.

З газэт.

Падвойная трывога.

Паводле польскіх газэт, Польшча мае дзьве прычыны няўстаннае трывогі: з аднаго боку яе трывожаць хмары, якія йдуць на Польшчу з Захаду у сувязі з новым укладам сіл на міжнародавым рынку; з другога—усё узрастаючае нездаволеньне шырокіх народных масаў унутраным палажэньнем Польскае Рэспублікі. Апошнім тлумачыць „Gazeta Warsz." і паважны ўзрост камуністычнага руху, як сярод польскіх работнікаў, так і сярод „нацыянальных меншасьцяў". Вось што піша эндэцкі лейб-орган аб міжнародавым палажэньні:

> Запраўды, цяжка цяпер бараніцца ад паважнае трывогі аб далейшым ходзе выпадкаў у Эўропе ўжо ня толькі з пункту гледжаньня нашых (польскіх) інтарэсаў, але і з пункту гледжаньня інтарэсаў усенькае Эўропы.

А цераз дзень ці два тая-ж газэта друкуе перадавую стацьцю пад загалоўкам „Камунізм", у якой чытаем:

> ...камуністычныя ўплывы растуць, камуністычная прапаганда знаходзе грунт пад нагамі. Звярачаем увагу на вынік выбараў у бальнічныя касы (kasy chorych) у Дамброўскім окрузе, гдзе камуністычныя сьпіскі здабылі найбольш галасоў; на пісьмо Домбаля (— польскі камуніст, б. пасол у Сойме, які перабраўся ў ССРР і там цяпер працуе) да невядомага пасла з „Вызваленьня", надрукаваны ў „Kur. Pozn."; на ўсьцяж адбываючыяся арышты розных камуністычных „ячэек" і г. п.
>
> Камуністычная работа йдзе. Гэтай рабоце дапамагае цяжкое эканамічнае палажэньне, якое выклікае безрабоцьце і на гэтым фоне нездаваленьне сярод шырокіх масаў насяленьня.
>
> Побач з гаспадарчым крызісам камунізму дапамагае крызіс у работніцкіх арганізацыях.

юць сярод рабочых масаў, сымпатыі работнікаў адварачываюцца. Асабліва паважны крызіс перажывае П. П. С. Уплывы П. П. С. таюць вельмі хутка.

Падобне-ж дзеецца і з Н. П. Р. (Нацыянальная Работніцкая Партыя), якая, ня маючы выразнае праграмы, ня можа нікога здаволіць. Работнікі, настроеныя нацыяналістычна, зварачаюцца да выразна нацыяналістычнага абозу, — іншыя ідуць да камуністаў.

Урэшце, трэба адзначыць і тое, што сярод радыкальных элемэнтаў няпольскага насяленьня ўсё больш выяўляецца прыхільнасьць да камунізму...

Калі ўсё гэта так, як піша „Gaz. Warsz.“, дык, здаецца, трэба клікаць урад і буржуазнае грамадзянства не да барацьбы з камунізмам, як гэта робіць газэта, а да зьнішчажэньня прычын агульнага нездавольства польскімі парадкамі — як сярод польскіх працоўных масаў, так і сярод „інародцаў“. Але эндэцкі на ўсе сацыяльныя хваробы ведаюць толькі рэцэпт царскага гарадавога: „тащить и непущать!“

На жаль, на гэтай дарозе трудна ждаць ухіленьня „трывог“ як з прычыны вонкавых небясьпек, так і ўнутраных!

ХРОНІКА.

Ізноў канфіскацыя „Сына Беларуса“! Па загаду Камісара Ураду паліцыя сканфіскавала № 17 „Сына Беларуса“ з 23 ліпня г. г. У Камісарыяце **адмовіліся сказаць, за што газэта сканфіскавана.**

Рэзалюцыя Беларускага Нацыянальнага Камітэту у справе языковых законаў з 20 ліпня г. г.: „Бел. Нац. Кам., разважыўшы становішча Бел. Пас. Клюбу ў справе праведзеных у Сойме польскім урадам языковых законаў (аб карыстаньні беларускай мовай у судох, адміністрацыі, самаўрадах і школе) і бачучы ў гэтых законах грубае нарушэньне правоў беларускага народу ў Польшчы, забясьпечаных Міравымі Трактатамі і асноўнымі законамі Польскае Рэспублікі, а такжа лічучы, што пры сучасным складзе польскіх судоў і адміністрацыі агульнай і школьнай у Заходняй Беларусі нават забясьпечаны ў сказаных законах мінімум ня будзе зьдзейсьнены на дзеле,—прызнае, што становішча ў гэтай справе Беларускага Пасольскага Клюбу было правільнае і адпавядае ў поўнай меры настраеньням і паглядам беларускага грамадзянства“.

Нават і „прыяцелі“ абураны! Пад той час, як усе польскія партыі ўтварылі адзіны нацыянальны фронт у справе законаў аб нацыянальных меншасьцях, — беларусы бяз розьніцы партыяў і кірункаў рэзка асуджаюць гэтыя законы.

У Прэзыдыуме Бел. Нац. К-ту ў Вільні на засяданьні 20 ліпня было заслухана цікавае пісьмо ў гэтай справе, прысланае з Горадні галоўнымі дзеячамі партыі так-званых „Актывістаў“, якая заўсёды йшла поплеч з польскім урадам і на выбарах у Сойм і Сэнат змагалася з беларускім сьпіскам № 16. Вось гэтае пісьмо:

Да Беларускага Нацыянальнага К-ту ў Вільні.

Гэтым маем гонар давясьці да ведама Б. Н. К. у Вільні, у сувязі з запытаньнямі, паступаючымі да нас з розных мейсц, што ў справе трох уставаў, праведзеных праз Сойм, бяз учасьця беларускіх прадстаўнікоў у т. з. камісіі экспэртаў, аб языковых палягчэньнях у судзе, школе і адміністрацыі на „Kresach“, мы і тыя, што з намі, зусім салідарны з пазіцыяй Бел. Соймавага Клюбу у гэтай справе, бо гэтыя ўставы, замест паправіць адносіны паміж беларусамі і палякамі, йшчэ больш папсуюць і без таго ўжо зусім немагчымае палажэньне, выкліканае тактычнымі абмылкамі польскіх партый на „Kresach“, — але пэўна, што пасьля гэткіх уставаў хутка перад польскай палітыкай на чарзе дня зьявіцца справа аўтаноміі — уставы адназначнай пад той ці іншай назвай, бо за мінулыя гады абмылкі былі дапушчаны праз указанную палітык; вялізарныя.

Е. Міткевіч.
Я. Шурпа.

17. VII. 24. Горадня, Мастовая 9.

Справа пасольскіх мандатаў па сьпіску 16. Як ведама, два беларускія паслы: Баран—з Горадні і Якавюк—з Бельску, засуджаныя ў Беластоцкім працэсе, утрацілі свае пасольскія мандаты, і Баран знаходзіцца ў вастрозе, а Якавюк—за граніцай. У сьпісках кандыдатаў беспасярэдна за імі стаяць прадстаўнікі жыдоў. Аднак, паміж выбарнымі камітэтамі беларускім і жыдоўскім была перад выбарамі зроблена ўмова, што ў прыпадку утраты мандату паслом данае нацыянальнасьці яго месца займае кандыдат **тэй жа нацыянальнасьці.**

У сувязі з гэтым Цантральны Выбарны Камітэт Блёку Нацыянальных Меншасьцяў (№ 16) апублікаваў гэткае абвяшчэньне:

„Сябры Ц. К. Блёку Нацыян. Меншасьцяў, разважыўшы пытаньне аб замяшчэньні мандатаў па сьпіску № 16 у Ковельскім, Горадзенскім і Бельскім акругох, устанаўліваюць яшчэ раз, што паводле зробленае умовы гэтыя мандаты належацца прадстаўніком тых нацыянальнасьцяў, якія іх мелі да пазбаўленьня паслоў права выпаўненьня пасольскіх абавязкаў.

„Цантральны Выбарны Камітэт заклікае дзеля гэтага найбольш рашуча п. п. Файнштэйна, Бульву і Брянскага уступіць пяршынства прадстаўніком адпаведных нацыянальнасьцяў. Камітэт пазываецца пры гэтым на пастанову жыдоўскае фракцыі з 1 мая г. г. і прызывае памянёныя асобы ўраз-жа выпаўніць гэтае дамаганьне“.

Памянёныя асобы — жыдоўскае нацыянальнасьці, а мандаты належацца украінцу і беларусам. Бульва і Брянскі павінны зрачыся пяршынства на карысьць беларусаў: Сініллы—па Барану (Горадня) і Якімовіча—па Якавюку (Бельск).

Яшчэ мала! „Для ўзмацаваньня бясьпечнасьці“ на „Крэсах Усходніх“ Варшаўская Камандантура дзяржаўнай паліцыі вярбуе „асьпірантаў“— для павялічэньня ў нас паліцыі! Ад кандыдатаў быццам вымагаюць нават „навуковага цэнзу“, — „ня менш, як 3-х клясаў“ (можа і ня больш?..) і „знаёмства з ладам Польскае дзяржавы (ці—ня Польскай Канстытуцыі?!.) і адміністрацыі“...

Прыняты ўжо шмат кандыдатаў, якія пасьля кароткіх (6-тыднёвых?) паліцэйскіх курсаў „атрымаюць агромную ўладу“ і будуць высланы на нашыя многапакутныя „Крэсы“...

Рэгістрацыя „обцокраёўцаў“ у Вільні. Камісар м. Вільні загадаў новую агульную рэгістрацыю „обцокраёўцаў“ у Вільні. — Усе, хто ня мае сцьверджанага „обывательства“, ці ня можа сцьвердзіць яго, павінны асабіста явіцца, каб паставіць новы штэмпэль на свой „довад асабісты“. Хто мае „карты пабыту“, павінны датаго яшчэ ўнясьці аж 24 злоты, а хто мае пашпарты „азылю“ — 12 злотых. Хто ня зьявіцца на рэгістрацыю, будзе высланы з Польшчы.

Вельмі цікава, што п. Ішора, заступнік Камісара Вімбора, даводзіць у інтэрвью ў расейскай газэце „Віл. Утро“, быццам гэтая рэгістрацыя робіцца ўладай дзеля дабра гэтых „обцокраёўцаў“, бо на іх пашпартах будзе пастаўлены надпіс, які дасьць ім магчымасьць вольна езьдзіць па Польшчы. Так кажа добры сэрцам п. Ішора... Але вось больш „суровыя“ варшаўскія газэты падаюць, што якраз віленскія „обцокраёўцы“ ня будуць карыстацца (ня гледзячы на дабрату п. Ішоры!) з дабрадзействаў гэтага надпісу, бо ў Віленскім Вокрузе, як і ў іншых крэсавых ваяводзтвах, ня будзе дазволены вольны рух „обцокраёўцаў“...

Віленскія „обцокраёўцы“, заплаціўшы па 24 злоты, і надалей дзеля падарожы павінны будуць браць спэцыяльнае дазваленьне, ці „пшэпустку“, толькі ўжо не ад Камісара, але ад самага п. Дэлегата Ураду.

На жаданьне п. вояводы! Сучасная праваслаўная царкоўная ўлада сьлепа выпаўняе ўсе загады польскае адміністрацыі. Гэтак у № 21—22 „Вѣстн. Правасл. Митрополіи въ Польшѣ“ ад 6 ліпня г. г. чытаем:

23 мая № 1567. Настаяцель прыходу Клекікі, сьвяшчэньнік а. Платон Панько, перамешчаны **па трэбаваньню п. Беластоцкага Ваяводы і з яго згоды** на становішча 2-га сьвяшчэньніка ў с. Ялоўку, Ваўкавыскага пав.

24 мая № 1588. Іераманах Савва Гаўрылюк **па трэбаваньню Беластоцкага Ваяводы** адсунуты ад кіраўніцтва Супрасльскім прыходам з пераводам яго ў лік брацііі Жыровіцкага манастыра.

Аб‘ясьненьні — лішнія!

Ізноў бандыты! У начы з 18 на 19 ліпня 30 бандытаў з вінтоўкамі, рэвальвэрамі, ручнымі гранатамі і кулямётамі напалі на м. Вішнеў, Валожынскага пав., Наваградзк. ваяв., абрабавалі багацейшых жыхараў і крамы і павязьлі зрабаванае з сабой на 5 мястэчковых падводах. Кажуць, быццам нападам кіраваў арганізатар нядаўных нападаў на Крывічы і Гарадок.

Весткі з вёскі.

Арыштаваньне выдатных вызваленцаў.

У м. Язьні, Дзісьненскага павету, па загаду сьледчага судзьдзі арыштаваны б. войт Язьненскай гміны Варановіч і яго таварыш, нейкі Капыловіч, абодвы—„мужы даверыя“ партыі „Вызваленьне“. Абодва абвінавачываюцца ў падлогах— сфальшаваньні пратакольнай кнігі гміны, што дало ім магчымасьць праз увесь час (2 гады) арэндаваць вельмі даходны маёнтак „Язьня“. Абодва вызваленцы прывезены ў Вільню.

Цікава, што, як падае „Dzien. Wil.“, адкульбяром гэтую вестку,—вызваленскія лідэры ў гэтай справе „інтэрпэлявалі“ ўжо раз сваіх сябраў па партыі...

Крэўскі пісар аратарствуе!

м. Крэва, Ашмян. пав.

Хто прыходзе ў гміну чаго-небудзь, то Крэўскі пісар пачынае гаварыць: хваліць паноў, а ганіць мужыкоў. Вось ён казаў сялянам, што ў Сойме паны дамагаюцца, каб садзіць тытун, але мужыкі, якія знаходзяцца ў Сойме, то проціў, — і шмат якіх глупстваў гаварыў і гаворыць.

Але нам, сялянам - беларусам, ня трэба верыць і слухаць падобных глупстваў.

Паведамляем Б. Шк. Раду, што сяляне дамагаюцца беларускіх школ; вось такія вёскі: 1) вёс. **Доўгілог,** Ашмянскага павету, дзяцей 47. Дамагаецца беларускай школы, дый інакшай ня хоча. — 2) вёс. **Клочкава,** Ашмянск. пав. Дамагаецца бел. школы; дзяцей 52. — 3) вёс. **Куты,** Ашмян. пав. Дамагаецца бел. школы; дзяцей 42, — і другія вёскі хочуць, каб школы былі на роднай мове і каб дзеткі не калечыліся.

Н. Т.

З УСХОДНЯЕ БЕЛАРУСІ.

Арганізацыя Радавай Беларусі.

„A. W.“, падае весткі аб новым адміністрацыйным падзеле Усходняе Беларусі, праект якога апрацаваны на апошняй сэсіі Выкан. Камітэту Б.С.С.Р.

Замест паветаў маюць быць створаны вялікшыя адміністрацыйныя тэрыторыі—вокругі, заместа гмін (валасьцей) вялікшыя тэрыторыяльныя адзінкі—раёны, у якіх будуць урадаваць, апроч іншых уладаў, яшчэ і Вясковыя Рады.

У сярэднім вокруг мае абнімаць абшар 10.000 квадр. вёрст, з насяленьнем 400.000 душ.

Акругоў мае быць усяго 10: Мазырскі, Бабруйскі, Барысаўскі, Магілёўскі, Віцебскі, Менскі, Полацкі, Калінінскі, Аршанскі, Слуцкі. Кожны з тых акругоў мае быць падзелены на 10 раёнаў.

Сельскія, ці Вясковыя Рады маюць абслугоўваць раёны каля 5 вёрст упоперак з насяленьнем 2—4 тысячы.

Старшыня Вык. Кам. Беларусі заявіў, што гэткі падзел мае мэтай лягчэй паддаць насяленьне Краю нацыянальна-палітычным уплывам цантральнага ўраду.

Для падробнага апрацаваньня праекту выбрана камісія, у склад якой увайшоў вядомы беларускі дзеяч Смоліч.

Школьная выстаўка ў Барысаве.

16 чэрвеня ў Барысаве адчынілася школьная выстаўка работ вучняў гарадзкіх школ усіх тыпаў. Выстаўка займае сем клясных пакояў. Гэта другая па ліку выстаўка вучнёўскай школьнай працы (першая выстаўка адбылася ўзімку гэтага году). Выстаўка відавочна паказвае, што школы ў большасьці сваёй патроху разстаюцца з старымі мэтадамі выкладаньня, шукаюць новых формаў працы ў школе. Нават верхагляднае азнаямленьне з выстаўкай паказвае нейкую жывую творчасьць вучняў, зацікаўленьне іх сучасным жыцьцём.

Найбольшае мейсца на выстаўцы займае маляваньне дзяцей і вучняў усіх узростаў. Далей ідзе аддзел пісьменнай творчасьці вучняў: часопісі, насьценныя газэты; ёсьць як уласныя творы вучняў на розныя тэмы, так і сабраныя вучнямі народныя сьпевы, прыказкі, частушкі і г. д.

Ляпеньне таксама займае значнае мейсца, пачынаючы ад самых прымітыўных і часта фантастычных фігур і канчаючы бюстамі Леніна, Маркса, саўсім здавальняюча выкананыя. Вышываньне, вырэзваньне на дрэве, аплікацыя — ў адных школах больш, у другіх менш — знаходзяць свае мейсца.

Але што новага і што патрэбна адзначыць, дык гэта работа на выстаўцы, зьвязаныя з праработкай вясновых комплексаў: лес, луг, агарод і работы, якія зьвязаны з пачаткам пазнаньня краю: фабрык, заводаў, прамысловага вырабства, вучэбных установ. Ёсьць, напрыклад, матар‘ялы, выразна гаворачыя аб прамысловым вырабстве мяйсцовых фабрык: шклянай (Домбаля), серчыкаў (Красная Бярэзіна), гарбарні і інш. з апісаньнем тэхнікі вырабства, палажэньня рабочых; ёсьць добра падабраныя калекцыі абразцоў паступовай абработкі сырога матар‘ялу ў гатовы прадукт.

БІБЛІЯГРАФІЯ.

Выйшлі з друку новыя кніжкі:

1. **Прамовы Дэпутатаў** Бел. Пас. Клюбу ў Польскім Сойме ў часе дыскусіі аб бюджэце і законах аб мовах меншасьцяў. Паводле соймавых стэнаграм. — Выданьне газэты „Сын Беларуса“, 48 стр. in 16^0. Вільня 1924 г.
2. **Страшны вораг.** Кніжка пра гарэлку. Напісаў Бутрым Каляда. Выданьне аўтара. 38 стр. in 16^0. Вільня 1924 г.
3. В. Зеленскі. **Батаніка.** Падручнік для сярэдніх школ. З 120 рысункамі і слоўнікам назоваў. Перакл. К. Душэўскі. Выданьне Міністэрства Беларускіх Спраў у Літве. Коўна 1924 г. — 159 стр. in 8^0.

Наша пошта.

Марыі Жук.—2 зл. атрымалі. Газэту высылаем.

Аляксандру Рабчуку.—4 зл. атрымалі. Газэту высылаем.

гр. Карабею.—3 зл. атрымалі. Дзякуем.

Марку Саўцы.—3 зл. 35 гр. атрымалі. Дзякуем.

К. Гарошко. — 2 зл. атрымалі. Адрас пераменяем.

Аляксандру Грыцкевічу.— 3 зл. атрымалі. Газэту высылаем.

Яну Бучы.—2 зл. атрымалі. Дзякуем.

Якубу Шкляруку.—2 зл. атрымалі. Газэту высылаем.

Рэдактар-Выдавец **М. Шыла.**

Друкарня **Левін і Сын,** Вільня, Нямецкая 22.